Iranian Journal of Health Education & Promotion

Volume 14, Issue 4, Autumn 2026

Reorienting School Health Education in Iran: A Policy Call Based on the WHO Framework

Hashem Mohamadian

* Department of Management and Health Sciences, Khomein University of Medical Sciences, Khomein, Iran. **(Corresponding Author)**

postekan1789@gmail.com

Naser Hatamzadeh

Department of Health education, and promotion, School of Public health, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Abstract

The Iranian education system faces numerous challenges in delivering effective health education, largely due to its reliance on traditional approaches and fragmented interventions. As the epidemiological profile shifts—with a growing burden of non-communicable diseases (NCDs) and mental health disorders among adolescents—a fundamental reassessment of current strategies is urgently needed. This paper critically examines the current state of school health education in Iran by comparing it with the World Health Organization's Health Promoting Schools (HPS) framework, identifying key structural and implementation gaps.

Available evidence suggests that HPS initiatives in Iran are often implemented in a limited and reductionist manner, largely confined to symbolic actions and individual-level interventions. Moreover, the prevailing emphasis on information dissemination—without sufficient attention to social determinants of health and the creation of supportive environments—has reduced the effectiveness of these programs and may contribute to widening health inequalities.

Transitioning toward the comprehensive, ecological approach advocated by the HPS framework requires several strategic actions: elevating the status of health within educational policy, fostering supportive physical and social school environments, strengthening human resource capacity, and promoting applied, action-oriented research to guide practice. Aligning Iran's school health programs with this framework offers a pathway toward achieving more equitable and sustainable health outcomes among students.

Keywords: Health Education; Health Promoting Schools; Health Policy; Iran; World Health Organization

Open Access Policy: This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy ofthis licence, visit https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Received: 2026/02/24
Accepted: 2026/06/25
Doi: 10.22034/ijhep.14.4.4

Citation: Mohamadian H, Hatamzadeh N. Reorienting School Health Education in Iran: A Policy Call Based on the WHO Framework. *Iran J Health Educ Health Promot*. Autumn 2026; 14(4):1-4.

[Downloaded from journal.ihepsa.ir on 2026-11-14]

[DOI: 10.22034/ijhep.14.4.4]

بازنگری در آموزش سلامت مدارس ایران: فراخوانی سیاستی مبتنی بر چارچوب سازمان جهانی بهداشت

هاشم محمدیان
* گروه علوم مدیریت و بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی خمین، خمین، ایران. (**نویسنده مسئول**)
postekan1789@gmail.com
ناصر حاتم‌زاده
گروه آموزش و ارتقاء سلامت، دانشکده بهداشت عمومی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

چکیده

نظام آموزشی ایران در ارائه آموزش سلامت اثربخش با چالش‌های متعددی مواجه است که تا حد زیادی ناشی از اتکا به رویکردهای سنتی و مداخلات پراکنده است. در شرایطی که الگوی اپیدمیولوژیک در حال تغییر بوده و با افزایش بار بیماری‌های غیرواگیر (NCDs) و اختلالات سلامت روان در میان نوجوانان همراه است، بازنگری اساسی در این حوزه ضروری است. این مقاله با نگاهی انتقادی، وضعیت کنونی آموزش سلامت در مدارس ایران را در مقایسه با چارچوب «مدارس مروج سلامت» (HPS) سازمان جهانی بهداشت بررسی کرده و مهم‌ترین شکاف‌های ساختاری و اجرایی را مشخص می‌کند. شواهد موجود نشان می‌دهد که اجرای برنامه‌های HPS در ایران اغلب به‌صورت محدود و تقلیل‌یافته انجام می‌شود و بیشتر به اقدامات نمادین یا مداخلات در سطح فردی بسنده می‌کند. هم‌چنین، تأکید بیش از حد بر اطلاع‌رسانی، بدون توجه کافی بر شرایط اجتماعی مؤثر بر سلامت و ایجاد محیط‌های حمایتی، باعث کاهش اثربخشی این برنامه‌ها شده و می‌تواند به افزایش نابرابری‌های سلامت منجر شود. حرکت به‌سوی رویکرد جامع و بوم‌شناختی مورد تأکید در چارچوب HPS مستلزم چند اقدام کلیدی است: ارتقای جایگاه سلامت در سیاست‌های آموزشی، ایجاد محیط‌های حمایتی در مدارس، تقویت توانمندی نیروی انسانی و توسعه‌ی پژوهش‌های کاربردی برای بهبود عملکرد. هم‌راستاسازی برنامه‌های سلامت مدارس در ایران با این چارچوب می‌تواند به بهبود پایدار و عادلانه سلامت دانش‌آموزان کمک کند.

کلیدواژه‌ها: آموزش بهداشت، مدارس مروج سلامت، خط‌مشی سلامت، ایران، سازمان جهانی بهداشت

تاریخ دریافت:۱۴۰۴/۱۲/۰۵
تاریخ پذیرش:۱۴۰۵/۰۴/۰۴
نوع مقاله: نامه به سردبیر

استناد: محمدیان ه، حاتم‌زاده ن. بازنگری در آموزش سلامت مدارس ایران: فراخوانی سیاستی مبتنی بر چارچوب سازمان جهانی بهداشت. *فصلنامه‌ی آموزش بهداشت و ارتقا سلامت*. پاییز ۱۴۰۵؛۱۴(۴): ۱- ۴.

[Downloaded from journal.ihepsa.ir on 2026-11-14]

[DOI: 10.22034/ijhep.14.4.4]

سردبیر محترم

نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران، با وجود تلاش‌ها و اسناد بالادستی متعدد ازجمله «سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش»، «سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری» و «نقشه جامع علمی کشور»، در حوزه‌ی آموزش بهداشت هم‌چنان تا حد زیادی در پارادایم‌های سنتی مبتنی بر مداخلات مقطعی و اطلاعات‌محور هنوز باقی مانده است. در حالی‌که دیگر مدرسه صرفاً محل آموزش آکادمیک نیست، بلکه در مواجهه با چالش‌های جسمی، روانی و اجتماعی دانش‌آموزان نقشی راهبردی در ارتقای سلامت دارد (۱). از سوی دیگر، تغییر چشم‌انداز اپیدمیولوژیک بیماری‌ها، ازجمله رشد بیماری‌های غیرواگیر[1] (NCDs)، چاقی، کم‌تحرکی و اختلالات روانی‌اجتماعی، مدرسه را به بستری استراتژیک برای مداخلات سلامت‌محور بدل کرده است. در این راستا، سازمان جهانی بهداشت چارچوب کل‌نگر، مدارس مروج سلامت[2] (HPS) را معرفی کرده است؛ با این‌حال، شواهد نشان می‌دهد که پیاده‌سازی آن در ایران و سایر کشورهای درحال‌توسعه اغلب به سطح نمادین و بروکراتیک تقلیل یافته است (۲). نوشتار حاضر با رویکردی نقادانه و آینده‌نگر، بر ضرورت بازنگری در سیاست‌ها و گذار بنیادین به‌سوی استقرار جامع و اصولی این چارچوب تأکید می‌ورزد.

بررسی‌ها حاکی از شکاف قابل‌توجه میان مبانی نظری HPS و آنچه در مدارس اجرا می‌شود، است. فلسفه ی این رویکرد بر پیوند دوسویه سلامت و یادگیری استوار است؛ سلامت شرط یادگیری مؤثر است و یادگیری نیز به ارتقای سواد سلامت کمک می‌کند. HPS بر ادغام ۶ رکن کلیدی تأکید دارد: سیاست‌های سلامت‌محور مدرسه، محیط فیزیکی ایمن، فضای اجتماعی حمایتگر، تقویت مهارت‌های فردی، مشارکت خانواده و جامعه، و دسترسی به خدمات بهداشتی. در عمل، این چارچوب اغلب به فعالیت‌های سطحی مانند نصب پوستر و آموزش‌های مقطعی محدود شده است. داداچینسکی و همکاران بر این نکته تأکید دارند که HPS یک مداخله‌ی ساده یا صرفاً یک برنامه‌ی فوق‌برنامه نیست، بلکه رویکردی پیچیده و نظام‌مند است که برای موفقیت، به تغییرات فرهنگی، سازمانی و ساختاری در مدرسه نیاز دارد. در نظام کنونی، تغییرات ساختاری لازم در سیاست‌گذاری، محیط فیزیکی و روانی، و مشارکت دموکراتیک به‌موازات آموزش نظری پیش نرفته و سلامت هم‌چنان به‌عنوان بخشی حاشیه‌ای تلقی می‌شود (۳).

یکی از چالش‌های بنیادین، غلبه‌ی مدل فردمحور و رویکرد «کسری دانش» است که فرض دارد انتقال آگاهی به‌تنهایی منجر به تغییر رفتار می‌شود. ادبیات جدید ارتقای سلامت نشان می‌دهد که تغییر پایدار نیازمند ترکیب کی از چالش‌های بنیادین، غلبه مدل فردمحور و رویکرد «کسری دانش» است که فرض می‌کند انتقال آگاهی به‌تنهایی منجر به تغییر رفتار می‌شود. ادبیات جدید ارتقای سلامت نشان می‌دهد که تغییر پایدار نیازمند ترکیب آموزش با اصلاح سیاست‌ها، محیط و هنجارهای اجتماعی است. تا زمانی که محیط‌های تسهیل‌گر برای انتخاب رفتار سالم ایجاد نشود، آموزش نظری در برابر شرایط ناسالم محیطی، مانند بوفه‌های غیربهداشتی یا نبود فضای ورزشی ایمن، اثربخشی محدودی خواهد داشت. علاوه بر این، نادیده‌گرفتن تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت[3] (SDH) در تخصیص منابع طرح‌های مدارس مروج سلامت می‌تواند به پدیده «قانون مراقبت معکوس» بینجامد؛ به این معنا که خدمات بهتر به مدارس برخوردار برسد و نابرابری سلامت در مناطق محروم تشدید شود (۴).

برای برون‌رفت از این وضعیت و حرکت به‌سوی استقرار مؤثر چارچوب WHO، چهار محور راهبردی زیر پیشنهاد می‌شود:

۱) ارتقای جایگاه سیاستی و ادغام ساختاری: گذار از نگرش پروژه‌ای به سلامت و نهادینه‌سازی آن در مأموریت مدرسه. شاخص‌های سلامت جسمی، روانی و زیست‌محیطی باید در نظام ارزشیابی مدارس وارد شود تا مدیران الزام اجرایی پیدا کنند.

۲) ایجاد محیط توانمندساز فیزیکی و اجتماعی: تمرکز بر طراحی و معماری سلامت‌محور، کیفیت فضاهای سبز،

1 Non-communicable Diseases (NCDs)
2 Health Promoting Schools (HPS)
3 Social Determinants of Health (SDH)

[Downloaded from journal.ihepsa.ir on 2026-11-14]
[DOI: 10.22034/ijhep.14.4.4]

رفتارهای ایمن و روابط اجتماعی مثبت. محیط مدرسه باید در قالب «برنامه درسی پنهان»، مشوق سلامت و پیشگیری از آسیب‌های روانی و اجتماعی باشد.

۳) توانمندسازی جامع سرمایه انسانی: سلامت روان و رفاه معلمان و کارکنان، رکن بنیادین موفقیت است. معلمان باید به مهارت‌های ارتباطی، سواد سلامت روان و توانمندی در ترویج سلامت مجهز شوند تا الگوی مؤثری برای دانش‌آموزان باشند.

۴) پژوهش عمل‌گرا و بومی‌سازی استانداردها: استفاده از پژوهش‌های مشارکتی برای شناخت نیازهای واقعی دانش‌آموزان و والدین و طراحی مداخلات مبتنی بر بافت فرهنگی و اجتماعی کشور. نظام ارزشیابی باید مبتنی بر پیامد و عدالت‌محور باشد (۵).

در نهایت، گذار از آموزش‌های نمادین و کلاسیک به استقرار واقعی «مدارس مروج سلامت» ضرورتی استراتژیک و اخلاقی برای تضمین سلامت و تاب‌آوری نسل آینده است. پیاده‌سازی موفق این چارچوب مستلزم تعهد سیاسی پایدار، همکاری مؤثر میان وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تغییر رویکرد از مداخلات فردی به راه‌حل‌های سامانمند، و سرمایه‌گذاری عادلانه در زیرساخت‌های فیزیکی و روانی مدارس است.

تضادمنافع: نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافع ندارند.

حمایت مالی: این مطالعه هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نکرده است.

سهم نویسندگان: هاشم محمدیان در ایده‌پردازی، نگارش و بازنگری انتقادی مقاله مشارکت داشته‌اند و ناصر حاتم‌زاده نسخه نهایی مقاله را تأیید کرده‌اند.

References

1. Pulimeno M, Piscitelli P, Colazzo S, Colao A, Miani A. School as ideal setting to promote health and wellbeing among young people. Health promotion perspectives. 2020;10(4):316. https://doi.org/10.34172/hpp.2020.50 PMid:33312927 PMCid:PMC7723000

2. Ogasawara R, Yamanaka H, Kobayashi J, Tomokawa S, Sugita E, Hirano T, et al. Status of school health programs in Asia: National policy and implementation. Pediatrics International. 2022;64(1):e15146. https://doi.org/10.1111/ped.15146 PMid:35445487 PMCid:PMC9322300;

3. Turunen H, Sormunen M, Jourdan D, von Seelen J, Buijs G. Health promoting schools-a complex approach and a major means to health improvement. Oxford University Press; 2017. p. 177-84. https://doi.org/10.1093/heapro/dax001 PMid:28384373 ;

4. Langford R, Bonell C, Jones H, Pouliou T, Murphy S, Waters E, et al. The World Health Organization's Health Promoting Schools framework: a Cochrane systematic review and meta-analysis. BMC public health. 2015;15(1):130. https://doi.org/10.1186/s12889-015-1360-y PMid:25886385 PMCid:PMC4339015;

5. Sartipizadeh M, Yazdi-Feyzabadi V, Alipouri Sakha M, Zarrin A, Bazyar M, Zahirian Moghadam T, Zandian H. Evaluating the health promoting schools in Iran: across-sectional study. Health Education. 2021;121(2):125-39. https://doi.org/10.1108/HE-04-2020-0022;

[Downloaded from journal.ihepsa.ir on 2026-11-14]

[DOI: 10.22034/ijhep.14.4.4]